

Téarmaíocht Chartlainne

Tionsaithe ag:

Niamh Ní Charra, Ollscoil na hÉireann, Gaillimh
Niamh McDonnell, An Chartlann Náisiúnta

le tacaíocht ón dá institiúid
agus i gcomhar leis **An gCoiste Téarmaíochta**

Márta 2021

OÉ Gaillimh
NUI Galway

An Chartlann Náisiúnta
National Archives

Téarmaíocht Chartlainne

Téarma	Sainmhiniú
ábhair chartlainne phríobháideacha	Taifid nó ábhair chartlainne de thionscnamh neamhrialtasach.
ábhar gearrshaolach	Ábhair ar ábhair chlóite iad de ghnáth agus iad cruthaithe le haghaidh cuspóir teoranta ar leith.
aicmiú	Sainaitheint chórasach agus eagrú córasach gníomhaíochtaí gnó agus/nó taifead ina gcatagóirí de réir gnáis, modhanna agus rialacha níos imeachta atá struchtúrtha go loighiciúil i gcóras aicmiúcháin chun cabhrú le húsáid ghnó, le rochtain leantach agus le coimeád cuí agus diúscairt chuí.
áis aimsithe	Tuairisc ar thaifid lena ndéantar rialú fisiciúil agus rialú intleachtúil ar na taifid a thabhairt don taisclann agus lena gcabhraítear d'úsáideoirí rochtain agus tuiscint a fháil ar na taifid.
aistriú	Athrú coimeádta, úinéireachta agus/nó freagrachta i leith taifid a ghluaiseacht (gluaiseacht taifead) ó shuíomh amháin go suíomh eile.
aitheantas taifid	Carachtar sainiúil taifid atá inaitheanta trí na saintréithe uathúla a bhaineann leis agus a idirdhealaíonn é ó thaifid eile.
aitheantóir comhaid	Meiteashonraí a ghabhann le comhad chun a aitheantas a shuíomh.
aithris	An fhaisnéis a bhogadh chuig bogearraí crua nua ach tá comhchuid bhreise ann ó thaobh bogearraí de trína ndéantar aithris ar na sean-chrua-earraí agus, sa tslí sin, cumasaítear rith sean-bhogearraí feidhmchláir.
aonad tuairisce	Doiciméad nó sraith doiciméad in aon fhoirm fisiciúil a ndéileáiltear léi mar eintiteas agus, sa cháil sin, arb ionann é agus bonn le tuairisc aonair e.g. cnuasach aon fhoinse, grúpa ábhar cartlainne, bailiúchán, foghrúpa, sraith, mír.
ascnamh	Taifid a bhogadh ó chóras amháin go córas eile agus, ag an am céanna, a mbarántúlacht, a n-iomláine, a n-iontaofacht agus a n-inúsáidteacht a choimeád ar bun. Is é atá i gceist le haistriú ná sraith tascanna eagraithe atá ceaptha chun ábhar digiteach a aistriú ó thráth go chéile ó chumraíocht chrua-earraí amháin go ceann eile, nó ó ghlúin áirithe teicneolaíochta go ceann eile.
ascnamh nuashonraitheach	An próiseas trína thiontaítear nó trína uasghrádaítear nithe nó córais dhigiteacha chuig glúin teicneolaíochta ríomhaireachta níos nuaí crua-earraí agus/nó bogearraí.
atáirgeadh	An próiseas a ghabhann le giniúint cóipe.
athmheasúnú	An próiseas trína n-aithnítear ábhair nach fiú iad a bhuanchoimeád a thuilleadh, agus ar ábhair iad ar cheart breithniú a dhéanamh orthu maidir le dí-fhorshealbhúchán.

athnuachán	An próiseas trína gcóipeáiltear inneachar digiteach ó mhéan digiteach amháin go ceann eile (áirítear leis sin cóipeáil chuig an gcineál céanna meáin).
bailiúchán	Grúpa saorga doiciméad atá carntha le chéile ar bhonn saintréith chomhchoiteann éigin beag beann ar fhoinse na ndoiciméad sin. Ní ceart an téarma seo a mheascadh le cnuasach cartlainne aon fhoinse.
bainisteoir taifead	Duine ar a bhfuil freagracht i ndáil le riaradh clár a bhaineann le láimhseáil, cosaint agus diúscairt éifeachtúil tíosach taifead ar fud a saolré.
bainistíocht taifead	An réimse bainistíochta tá freagrach i ndáil le rialú éifeachtúil córasach a dhéanamh ar chruthú, ar fháil, ar chothabháil, ar úsáid agus ar chur de láimh taifead, lena n-áirítear próisis a bhaineann le fianaise ar ghníomhaíochtaí agus idirbhearta gnó, i bhfoirm taifead, agus le faisnéis faoin méid sin, a ghabháil agus a chothabháil.
barántúlacht	Cáilíocht taifid a léiríonn gurb ionann an taifead agus an méid a airbheartaítear ina leith agus go bhfuil sé saor ó chrioscaíl nó ó éilliú.
beart	Seicheamh giotán a úsáidtear chun léiriú a thabhairt ar charachtar rialaithe, ar charachtar alfa-uimhriúil nó ar mharc poncaíochta.
blianta de réir réimeas rí/banríona	Ón mbliain 1189 ar aghaidh i Sasana, rinneadh doiciméid oifigiúla a dhátú trí úsáid a bhaint as bliain an rí/na banríona a bhí i réim. Tosaíonn gach bliain den sórt sin ar chothromdháta an lae a tháinig an rí/an bhanríon i gcomharbacht ar an gcoróin (e.g. ba í an bhliain 1509 an bhliain inar tháinig Henry VIII i gcomharbacht ar choróin Shasana agus is féidir é a lua mar '1 Hen. 8').
breisiúchán	Dara forsealbhúchán nó forshealbhúchán iardain a chuirtear ag gabháil le <i>fonds</i> / bailiúchán atá ann cheana féin.
buaine	Cáilíocht taifid a bhfuil riocht seasta aige.
buanchoimeád	Próisis agus oibríochtaí a íoslaghdaíonn meath ceimiceach agus meath fisiceach thar am agus a choisceann cailleadh faisnéise. Áiríonn sé sin stóráil, cosaint agus cothabháil taifead ar mhodh optamach agus d'fhéadfadh sé gurb é a bheadh i gceist ná athfhormáidiú más gá sin. Féach caomhnú .
buanchoimeád digiteach	Comhchuid riachtanach de chuid na cartlannaíochta digití, rud a chinntíonn fad saoil réada leictreonaigh.
buanluach	Na luachanna riaracháin, fioscacha, dlíthiúla, fianaise agus/nó faisnéise ar dá réir a thugtar údar do bhuanchoimeád seasta nó éiginnte na dtaifead mar ábhair chartlainne.

bunachar forshealbhúchán	Bunachar sonraí ina dtaifeadtar forshealbhúcháin de réir uimhir uathúil sainitheantais, agus an fhaisnéis sin in ord croineolaíoch de ghnáth de réir an dáta a fuarthas, agus ar fhaisnéis í ina luaitear an fhoinsé óna bhfuarthas an forshealbhúchán mar aon le fhaisnéis sainitheantais eile a bhaineann le gach forshealbhúchán ar leith.
bunachar sonraí	Tiomsú struchtúrtha sonraí a bhfuil gaolmhaireacht loighiciúil ann ina leith agus é ceaptha chun bheith oiriúnach d'fheidhmchláir éagsúla ach bainistíocht neamhspleách á déanamh orthu.
caomhnú	<ul style="list-style-type: none"> • Ábhair chartlainne a dheisiú nó a chobhsú chun a chinntiú go maireann siad ina bhfoirm bhunaidh ar feadh tréimhse chomh fada agus is féidir. • An ghairm atá tiomnaithe i leith maoin chultúir a chaomhnú don todhchaí trí scrúdú, trí dhoiciméadú, trí chóireáil agus trí chúram coiscitheach, ar nithe iad sin a dhéantar le tacaíocht ó thaighde agus ó oideachas. Féach buainchoimeád.
cartlann	<ul style="list-style-type: none"> • Taifead a bhfuil luach seasmhach nó dlíthiúil aige a sholáthraíonn fianaise faoi ghníomhaíochtaí duine nó institiúide. • Taisclann cartlainne (féach sainmhíniú)
cartlannaí	Duine ar a bhfuil freagracht i ndáil le taifid lena ngabhann luach marthanach a mheas, a fháil, a chur in eagar, a thuairisciú agus a bhuanchoimeád, agus i ndáil le rochtain a thabhairt orthu, de réir na bprionsabal a bhaineann le stair úinéireachta, le hord bunaidh agus le rialú ar bhailiúchán iomlán d'fhonn barántúlacht agus comhthéacs na n-ábhar a chosaint.
cáschomhaid	Bailiúchán doiciméad (comhad) a bhaineann le himscrúdú ar leith nó a thacaíonn le gníomh éigin riaracháin.
ceandátaí	Dátaí na míreanna is sine agus is déanaí i mbailiúchán, i sraith nó i gcomhad.
cearta maoine intleachtúla	Idé, rún, marc nó léiriú lena ngabhann cearta maoine a chruthaítear trí iarrachtaí intleachtúla agus/nó fionnachtana cruthaitheora agus ar cearta iad atá inchosanta de ghnáth faoin dlí a bhaineann le paitinní, trádmaidhairc nó cóipcheart nó faoi dhlíthe eile.
clár	Doiciméad, ar imleabhar é de ghnáth, ina ndéantar sonraí d'aon chineál a iontráil go rialta mar thoradh ar údarás reachtúil nó ós rud é go meastar go bhfuil na sonraí a bheith sách tábhachtach lena dtaifeadadh go cruinn agus go foirmiúil.

clár na bhforshealbhúchán	Doiciméad sonraí ina dtaifeadtar forshealbhúcháin de réir uimhir uathúil sainitheantais, agus an faisnéis sin in ord croineolaíoch de ghnáth de réir an dáta a fuarthas, agus ar faisnéis í ina luaitear an fhoinsé óna bhfuarthas an forshealbhúchán mar aon le faisnéis sainitheantais eile a bhaineann le gach forshealbhúchán ar leith.
clárlann	Rannán laistigh d’eagraíocht ar a bhfuil freagracht i ndáil le taifid a thaifeadadh, a rialú agus a chothabháil.
chlárú	An próiseas a bhaineann le faisnéis a chlárú i gclár.
cnuasach aon fhoinsé; fonds FR	Corpas iomlán taifead de chuid eagraíochta, teaghlaigh nó duine aonair, ar taifid iad a cruthaíodh agus a carnadh mar thoradh ar phróiseas orgánach a léiríonn feidhmeanna an chruthaitheora.
cód dénártha	Cód atá comhdhéanta de na digití 0 agus 1, ar a dtugtar giotáin, ar digití iad a tharchuirtear mar shraith clogbhíoga leictreacha (0 giotán ar ísealvoltas agus 1 giotán ar voltas níos airde).
cód tagartha	Uimhir nó cód a shanntar chun taifead nó cnuasach aon fhoinsé a shainaitheint go huathúil.
coimeád	An fhreagracht i ndáil le cúram doiciméad ar bhonn shealbhú fisiciúil na ndoiciméad sin. Ní í gcónaí a áiríonn coimeád úinéireacht dhlíthiúil ná an ceart chun rochtain ar thaifid a rialú.
coimeád dlíthiúil	An fhreagracht i ndáil le cúram doiciméad ar bhonn shealbhú fisiciúil na ndoiciméad sin. Ní í gcónaí a áiríonn coimeád úinéireacht dhlíthiúil ná an ceart chun rochtain ar thaifid a rialú.
coimeád gan bhriseadh	Líne cúraim, coimeáda agus seilbhe, de ghnáth, i dtaca le corpas taifead, ar líne í atá inrianaithe gan bhearna ón tráth cruthaithe go dtí an tráth buancoimeáda agus ar féidir léi fónamh mar mhodh chun barántúlacht an taifid a chosaint.
coimeád siar	Ranna Stáit do choimeád taifead Roinne de réir mar a shonraítear in alt 8 den An tAcht um Chartlann Náisiúnta 1986.
coimeád taifead	Cruthú córasach, úsáid chórasach, cothabháil chórasach agus diúscairt chórasach taifead chun riachtanais agus freagrachtaí de chineál riaracháin, cláir, dlí agus airgeadais a chomhlíonadh.
coinníollacha rochtana	Tugtar an t-eolas seo laistigh de thuairisc cartlainne agus is é atá i gceist leis aon fhachtóir a d’fhéadfadh difear a dhéanamh do na hábhair a bhfuil tuairisc á dhéanamh orthu a bheith ar fáil nó ar a n-ínúsáidteacht. San áireamh leis sin, beidh sonraí maidir le haon srian ar rochtain atá leagtha síos ag an deontóir nó ag an taisclann, nó aon srian dlíthiúil.
cóip	Dúblach iomlán nó dúblach páirteach doiciméid bunaidh.
cóip bharántúil	Leagan atáirgte atá deimhnithe go hoifigiúil. Féach cóip dheimhnithe .

cóip chúltaca	Cóip de na bogearraí go léir nó de gach comhad sonraí, nó de chodanna díobh, is é sin, bogearraí nó comhaid nó sonraí ar chóras a choimeádtar ar mheáin stórála, amhail téip nó diosca, nó ar chóras ar leithligh ionas gur féidir na comhaid a aisghabháil má scriostar na sonraí bunaidh nó má dhéantar damáiste dóibh.
cóip dheimhnithe	Cóipeanna deimhnithe de thaifid.
cóip thagartha	Cóip de thaifead a choinnítear ar mhaithe le rochtain éasca a fháil ar an bhfaisnéis atá ann, seachas a luach intreach nó fianaiseach.
cóipcheart	Ceart maoinne lena gcosnaítear leasanna údar nó cruthaitheoirí eile saothar i meáin inláimhsithe (nó ceart maoinne an duine aonair nó na heagraíochta dár sannadh cóipcheart) tríd an gcumas a thabhairt dó/di rialú a dhéanamh ar atáirgeadh, ar fhoilsiú, ar oiriúnú, ar chur ar taispeáint nó ar thaibhiú a s(h)aothair
comhad	Aonad eagraithe taifead a ghrúpáiltear agus a bhainistítear mar réad scoite ós rud é go ndéileálann siad leis an ngníomhaíocht chéanna nó leis an idirbheart céanna. Is féidir le comhad a bheith fisiciúil nó leictreonach.
comhad dúnta	<ul style="list-style-type: none"> • Comhad ina bhfuil taifid a gineadh trí phróiseas atá tugtha chun críche agus nach dóigh go gcuirfear aon fhaisnéis bhreise leis; scoith-chomhad. • Comhad atá srianta agus nach bhfuil rochtain oscailte ann.
comhad oscailte	Comhad a bhfuil doiciméid á gcur leis i gcónaí.
comhad polasaí	Comhad ina ndéantar doiciméadú ar fhorbairt agus ar chur i bhfeidhm plean fhoriomláin ardleibhéil agus sraithe prionsabal.
comhad srianta	<ul style="list-style-type: none"> • Comhad a bhfuil srian air agus nach bhfuil rochtain oscailte air. • D'fhéadfaí srianta a shainmhíniú de réir tréimhse ama nó de réir aicme duine a bhfuil cead rochtana aige/aici, nó a shéantar rochtain air/uirthe. D'fhéadfadh call a bheith leis sin d'fhonn cloí leis na rialacháin maidir le cosaint sonraí, nó chun ábhair a bhuanchoimeád.
comhaontú deontóra	Comhaontú idir deontóir ábhair agus an taisclann atá ag glacadh seilbhe air ina gcuirtear síos ar na coinníollacha, úinéireacht agus freagrachtaí atá ar an dá pháirtí a bhfuil an t-aistriú comhaontaithe eatarthu.
comhbhrú cailiteach	Algartam comhbhrúite sonraí a laghdaíonn an líon faisnéise sna sonraí, seachas díreach líon na ngiotán a úsáidtear chun an fhaisnéis sin a léiriú.
comhbhrú neamhchailiteach	Algartam comhbhrúite sonraí a choinníonn gach faisnéis sna sonraí, rud a fhágann go mbeifear in ann an fhaisnéis a aisghabháil ina ceart trí dhí-chomhbhrú.

comhiomlánú taifead	Carnadh nádúrtha ghrúpa taifead a bhfuil gaol acu lena chéile, cosúil le comhad, sainchomhad, sraith nó fonds, ar toradh é ar an gcaoi a dtugann cruthaitheoir taifead faoina ghníomhaíochtaí nó feidhmeanna.
comhoiriúnacht shiarghabhálach	Tréith córais, táirge nó teicneolaíochta í an chomhoiriúnacht shiarghabhálach a ligeann d'idiobritheacht le córas oidhreachta níos sine, nó le hionchur atá deartha do chóras den chineál sin.
comhthéacs	An creat ina ndéantar taifead a chruthú, a úsáid agus a chothabháil.
comhthéacs nós imeachta	An nós imeachta gnó ar lena linn a chruthaítear taifead.
comhthéacs riaracháin	Struchtúr, feidhmeanna agus nósanna imeachta na timpeallachta eagrúcháin inar cruthaíodh na taifid.
comhthéacs teicniúil	Saintréithe na gcrua-earraí, na mbogearraí agus na gcomhchodanna eile de chuid córas leictreonach ríomhaireachta ina gcruthaítear taifid.
contanam taifead	Is é atá i gcontanam taifead ná an fad iomlán atá taifead ar marthain. Baineann sé le córas comhsheasmhach comhleanúnach próiseas bainistíochta ó thráth cruthaithe na dtaifead (agus roimh chruthú na dtaifead, i ndearadh na gcóras coimeádta taifead) go dtí tráth diúscartha na dtaifead nó go dtí tráth a mbuanchoimeád mar ábhair chartlainne.
córas aicmiúcháin	Córas ar dá réir a dhéantar ábhar a chomhdú faoi mhórtheideal agus faoi fho-cheanteidil a ghabhann leis an mórtheideal.
córas analógach	Aon chóras a láimhseálann sonraí nó nithe analógacha, seachas córas digiteach.
córas clárlainne	Na polasaithe agus na nósanna imeachta lena rialaítear taifeadadh agus cothabháil taifead laistigh d'eagraíocht trí úsáid a bhaint as cláir fhoirmiúla, as liostaí foirmiúla agus as innéacsanna foirmiúla.
córas coimeádta taifead	Polasaithe chomhordaithe agus nósanna imeachta comhordaithe trína gcumasaítear taifid a bhailiú, a chur in eagar agus a chatagóiriú d'fhonn bainistíocht na dtaifead a chumasú, lena n-áirítear buanchoimeád, aisghabháil, úsáid agus cur de láimh na dtaifead lena mbaineann.
córas comhdúcháin	Grúpa nósmaireachtaí, modhanna agus rialacha nós imeachta ar dá réir a dhéantar doiciméid a shórtáil agus a aicmiú agus a dhéantar crostagairt ina leith.
córas iontaofa buanchoimeádta	Na rialacha go léir lena rialaítear buanchoimeád agus úsáid thaifid an chruthaitheora agus lena soláthraítear dóchúlacht imthoisceach maidir le barántúlacht taifead, agus na huirlisí agus na sásraí a úsáidtear chun na rialacha sin a chur i bhfeidhm.

córas iontaofa coimeádta taifead	Na rialacha go léir lena rialaítear cruthú, cothabháil, úsáid agus cur de lámh thaifid an chruthaitheora agus lena soláthraítear dóchúlacht imthoisceach maidir le barántúlacht taifead, agus na huirlisí agus na sásraí a úsáidtear chun na rialacha sin a chur i bhfeidhm.
córas taifead	Sraith rialacha lena rialaítear déanamh agus coimeád taifead, de réir mar a rialaítear le feidhm bainistíochta taifead an chruthaitheora, agus na huirlisí agus na sásraí a úsáidtear chun na rialacha sin a chur i bhfeidhm.
creat buanchoimeádta	Na rialuithe iomlána seachtracha, idir rialuithe cartlainne agus rialuithe institiúideacha, a léirítear mar shintéis chomhleanúnach ceanglas maidir le buanchoimeád taifead (digiteach).
criptiú (próiseas), criptiúchán (toradh)	Sonraí a thiontú go cód rúnda (nó gnáth-théacs a thiontú go rúntéacs) le haghaidh a seachadta thar líonra poiblí.
cruinneas	A mhéad atá sonraí, faisnéis, doiciméid nó taifid beacht, ceart, dílis, saor ó earráid nó ó shaobhadh, nó bainteach le hábhar.
cruthaitheoir	An ghníomhaireacht, comhlacht corparáideach nó duine aonair atá freagrach as cruthú, cnuasú nó cothabháil taifead.
cruthaitheoir taifead	Féach <i>cruthaitheoir</i> .
cuir i dtaisce (briathar)/ taisc (toradh)	Doiciméid a chur faoi choimeád cartlainne gan an teideal dlíthiúil a aistriú.
cúltacaigh	Cóip a dhéanamh d'eolas, go príomha ar mhaithe le cosaint sa chás go gcailltear nó go scriostar an chóip bhunaídh.
cuntas ionchódaithe cartlainne (EAD)	An caighdeán atá i bhfeidhm chun faisnéis thuairisciúil faoi thaifid chartlainne a ionchodú.
cur de lámh	An raon próiseas a ghabhann le cur i bhfeidhm cinntí maidir le coimeád, milleadh nó aistriú, ar cinntí iad a thuairiscítear in údaráis maidir le cur de lámh agus in ionstraimí eile.
dáta croineolaíoch	An dáta (agus an t-am den lá, b'fhéidir) a bhaineann le cruthú taifid, ar faisnéis í ar chuir údar an taifid, nó an córas leictreonach, thar ceann an údar, isteach í le linn an taifead a thiomsú.
dí-fhorshealbhú (próiseas); dí-fhorshealbhúchán (toradh)	An próiseas trína mbaintear ábhar go foirmeálta as coimeád taisclainne cartlainne.
dífheidhmeacht	An próiseas a bhaineann le cumas rochtana a chailliúint.
digitiú	Is ionann digitiú agus an próiseas trína dtiontaítear faisnéis, cosúil le téacs, grianghraif, nó comhaid fuaime nó físe go formáid dhigiteach.
dílsithe	Baineann sé seo le teicneolaíocht cruá-earraí, le feidhmchláir bhogearraí agus/nó le formáidí comhaid, agus baineann sé le staid ina bhfuil úinéireacht phríobháideach agus rialú príobháideach i gceist

dioplómaitic	An staidéar a dhéantar ar chruthú, ar riocht agus ar aistriú taifead, agus ar an gceangal atá acu leis na fíricí a chuirtear i láthair iontu agus lena gcruthaitheoir, féachaint lena nádúr agus a mbarántúlacht a aithint, a mheas agus a chur in iúl.
diúscairt	Taifid, go háirithe taifid neamhreacha, a aistriú chuig a staid deiridh, is é sin le rá, iad a dhiúscairt nó iad a aistriú chuig cartlann, m.s. in Éireann chuig an gCartlann Náisiúnta. (Is sárú ar alt 7 den Acht um Chartlann Náisiúnta 1986 é taifid roinne a dhiúscairt gan údarú a fháil ó Stiúrthóir na Cartlainne Náisiúnta.)
doiciméad	Faisnéis taifeadta beag beann ar an meán nó ar shaintréithe.
dréacht	Garbhleagan nó réamhleagan de dhoiciméad, a choimeádtar mar fhianaise uaireanta.
eagar	An próiseas a bhaineann le taifid a eagrú a mhéid a bhaineann lena stair úinéireachta agus ina n-ord bunaidh, d'fhonn a gcomhthéacs a chosaint agus d'fhonn rialú fisiciúil nó intleachtúil a bhaint amach i ndáil leis na hábhair.
eagar cartlainne	<ul style="list-style-type: none"> •An próiseas trína gcuirtear eagar ar ábhair maidir lena stair úinéireachta agus a n-ord bunaidh chun go gcosnófar a gcomhthéacs agus chun smacht fisiciúil agus intleachtúil a fháil ar na hábhair. •An t-eagar agus an seicheamh atá curtha ar mhíreanna laistigh de <i>Fonds</i> / bailiúchán.
eilimint meiteashonraí	Comhchuid scoite de chuid meiteashonraí.
eilimint sonraí	Aonad faisnéise de réir mar a shainmhínítear laistigh de chóras faisnéise agus, de ghnáth, comhfhreagraíonn sé réimse i dtaifead i mbunachar sonraí nó i bhfoirm chlóite.
faisnéis	Sonraí taifeadta.
feidhm	Gníomhaíochtaí eagraíochta nó duine aonair, ar gníomhaíochtaí iad a dhéantar chun croí-mhandáid nó croí-mhisin éigin a chur i gcrích.
fianaise	Baineann fianaise le taifid de chuid idirbheart gnó ar féidir a thaispeáint ina leith gur cruthaíodh iad i ngnáthchúrsa gníomhaíocht ghnó agus go bhfuil siad neamhthruaillithe agus iomlán. Is fianaise iad i dtaobh conas a sheol gníomhaireacht nó duine a ghnó/gnó, lena n-áirítear cinntí, gníomhartha, neamhchinntí agus neamhghníomhartha.
fochnuasach aon fhoinse	Foroinn de chuid cnuasaigh ina gcuimsítear corpas taifead gaolmhar a chomhfhreagraíonn d'fho-rannáin sa ghníomhaireacht nó san eagraíocht tionscnaimh nó do ghrúpálacha geografacha, croineolaíochta nó feidhmiúla, nó do ghrúpálacha den tsamhail chéanna, i dtaca leis an ábhar de.
foinse oscailte	Ríomhchlár ina bhfuil an cód foinseach ar fáil don phobal le haghaidh a úsáide agus/nó a mhionathraithe ón dearadh bunaidh a bhí air.

foirm fhisiciúil	An chuma foriomlán, an chumraíocht fhoriomlán nó an cruth foriomlán a dhíorthaíonn ó shaintréithe doiciméid, gan spleáchas d'inneachar intleachtúil.
folú	An próiseas trína gceiltar faisnéis íogair i ndoiciméad sula scaoiltear chuig duine é nach bhfuil údarú aige/aici an fhaisnéis sin a fheiceáil.
formáid chomhaid	Sonraí laistigh de réada digiteacha a eagrú, agus é sin ceaptha, de ghnáth, chun stóráil, aisghabháil, próiseáil, tíolacadh agus/nó tarchur na sonraí ar mhodh bogearraí a éascú.
formáid loighciúil	An t-eagar a chuirtear ar shonraí ar mheán digiteach a chinntíonn go bhfuil struchtúir comhaid agus rialaithe sonraí inaitheanta agus inaisghabhála ag córas oibriúcháin an óstríomhaire.
forshealbhú (próiseas); forshealbhúchán (toradh); forshealbhaigh (briathar)	<ul style="list-style-type: none"> •Ábhair a aistrítear chuig taisclann mar aonad ag am faoi leith go fisiciúil agus go dlíthiúil; sealbhúchán. •Seilbh dlíthiúil agus fhisiciúil a ghlacadh ar ghrúpa taifead nó ábhar eile, agus an glacadh seilbhe sin a dhoiciméadú go foirmeálta. •Doiciméadú a dhéanamh ar aistriú taifead nó ábhar i gclár, bunachar sonraí nó i logleabhar eile de bhailiúcháin na taisclainne.
foshraith	Corpas doiciméad laistigh de shraith agus é in-idirdhealaithe go héasca ón tsraith iomlán mar thoradh ar shocrú comhdúcháin, ar chineál, ar fhoirm nó ar inneachar.
gabháil	Gníomh a dhéantar d'aon turas agus as a leanann clárú taifid i gcóras coimeáda taifead. Maidir le gníomhaíochtaí airithe gnó, d'fhéadfadh an gníomh sin a bheith deartha mar chuid de chórais leictreonacha ionas go dtarlaíonn gabháil taifead i gcomhthráth le cruthú taifead.
giotán	Carachtar aonair uimhriúil atá inaitheanta ag ríomhaire. Maidir le gach giotán in uimhir dhénártha, is féidir 0 nó 1 a bheith ann.
gnáthchóip	Dúblach de dhoiciméad bunaidh a úsáidtear chun críocha faisnéise amháin. D'fhéadfadh sé nach ngabhann aon seasamh dlíthiúil le cóip phléineáilte. Féach cóip dheimhnithe .
gortghlanadh	An próiseas a bhaineann le doiciméid nó comhaid ar leithligh nach bhfuil luach leantach acu a bhaint as sraith taifead.
haisluach	Uimhir a ghintear ó theaghrán téacs. Bíonn an hais i bhfad níos lú ná an téacs féin, agus gintear as foirmle é ar bhealach a fhágann go bhfuil sé thar a bheith neamhdhóchúil go dtáirgfidh téacs éigin eile an haisluach céanna. Tugtar dlúth-theachtaireacht air chomh maith.

hipirthéacs	Modh ina gcuirtear faisnéis dhigiteach i láthair agus ina gcumasaítear comhaid ghaolmhara agus eilimintí sonraí a idirnascadh, seachas breathnú orthu i seicheamh líneach; de ghnáth, bíonn sé idirdhealaithe ón ngnáth-théacs i ndoiciméad trí dhath eile a úsáid, trí fholíniú a dhéanamh nó tríd an dá ní sin a dhéanamh.
idir-inoibritheacht	An cumas atá ag córais éagsúla leas a bhaint as faisnéis, agus faisnéis a mhalartú, trí fhormaid chomhroinnte. Éascaíonn caighdeáin idir-inoibritheacht.
imleabhar	Bailiúchán leathanach atá ceangailte le chéile.
innéacs suíomhanna	Áis aimsithe, i lámhleabhar nó i bhformáid leictreonach, ina soláthraítear suíomh fisiciúil na sealúchas go léir sa taisclann.
íomháú	An próiseas a bhaineann le doiciméid a chóipeáil trína n-íomhá a atáirgeadh trí fhótagrafaíocht, trí mhicreagrafaic nó trí scanadh.
iontaofacht	Cáilíochtaí de chuid taifid a léiríonn a bharántúlacht thar thréimhse ama.
lámhscríbhinn	Doiciméad lámhscríofa.
leagan bunaidh	An chéad leagan iomlán, éifeachtach de thaifead atá ainmnithe mar an taifead oifigiúil.
leibhéil eagar	Na deighiltí ordlathais, intleachtúla agus fisiciúla a úsáidtear i mbainistíocht ábhar cartlainne, lena n-áirítear taisclann, grúpa taifead, cnuasach aon fhoinsé (<i>fonds</i>), bailiúchán, foghrúpa, sraith, foshraith, comhad agus mír.
leibhéil tuairisce	Leibhéal ó thaobh chur in eagar an aonaid atá á thuairisciú e.g. cnuasach aon fhoinsé (<i>fonds</i>), sraith, bailiúchán, comhad, mír.
luach dlíthiúil	Úsáideacht taifid maidir le reachtanna agus rialacháin a chomhlíonadh, mar fhianaise in imeachtaí dlíthiúla, mar chruthúnas dlíthiúil ar idirbhearta gnó nó chun cearta agus leasanna duine aonair nó eagraíochta a chosaint.
luach faisnéiseach	Úsáideacht nó suntasacht taifead ar bhonn a n-inneachair, gan spleáchas ar aon luach intreach nó aon luach ó thaobh fianaise de.
luach fianaiseach	Cáilíocht atá ag doiciméid, ar cáilíocht í a sholáthraíonn faisnéis faoi thionscnamh, faoi fheidhmeanna agus faoi ghníomhaíochtaí a gcruthaitheora.
luach príomhúil	An luach atá ag taifid/ábhair chartlainne, de bhua a n-inneachair, i ndáil le seoladh leantach an ghnó ba chúis lena gcruthú.
luach riaracháin	Úsáideacht taifead nó ábhar cartlainne i ndáil le gnó riaracháin reatha a sheoladh agus/nó gnó riaracháin a sheoladh amach anseo.
luach tánaisteach	Cumas doiciméad chun fónamh mar fhianaise ar fhoinsí faisnéise do dhaoine agus d'eagraíochtaí seachas cruthaitheoir na ndoiciméad lena mbaineann; Féach luach príomhúil .
meán	An t-ábhar, an coimeádán agus/nó an t-iomprán fisiciúil a ndéantar faisnéis a thaifeadadh ann nó air (i.e. táibléad cré, paipír, páipéar, pár, scannán, téip maighnéadach).

meán stórála	Cineálacha éagsúla ábhar stórála ar a dtaifeadtar faisnéis, amhail páipéar, meán maighnéadach, micreafhoirm, agus meán optúil.
measúnú	An próiseas faoina n-aithnítear taifid a bhfuil luach cartlainne agus fianaiseach ag baint leo.
méid	Tuairisc ar chainníocht fhisiciúil an ábhair a bhfuil cur síos air.
meiteashonraí	Sonraí lena dtuairiscítear comhthéacs, inneachar agus struchtúr taifead agus an bhainistíocht atá déanta ina leith thar am.
micreascannán	Próisis fhótagrafacha a úsáid chun íomhánna an-bheag d'ábhar bunaidh a tháirgeadh ar bhun scannáin.
micreascannánú buanchoimeádta	Micreascannán a dhéantar trí úsáid a bhaint as ábhair agus as teicníochtaí trína gcinntítear rochtain leantach ar ábhair atá i ndrochriocht nó trína gcosnaítear na leaganacha bunaidh ar láimhseáil arís agus arís eile.
micrifís	Leathán trédhearcach solúbtha scannáin ar a bhfuil roinnt micrí-íomhánna atá curtha in eagar ina rónna cothrománacha agus ina gcolúin ingearacha, agus ceanntásc ag gabháil leo.
mír	An t-aonad cartlainne doroinnte is lú ó thaobh cúrsaí intleachtúla de e.g. litir, meabhrán, tuarascáil, grianghraf, taifeadadh fuaimne.
(an) modh tarchurtha	Modh tarchurtha taifid (e.g. le facs).
nós imeachta	Treoracha, foilseáin agus/nó modheolaíochtaí eile atá le leanúint d'fhonn tascanna a chur i gcrích ar mhodh intuartha ordúil.
nóta beathaisnéise	Cuid de thaifead catalóige nó d'áis aimsithe a chuireann na hábhair i gcomhthéacs trí bhunfhaisnéis a sholáthar faoi chruthaitheoir nó údar na n-ábhar.
nóta mínithe	Nóta a chuirtear le taifead bunaidh nó a chuirtear i gceangal le taifead bunaidh.
páipéir	<ul style="list-style-type: none"> • Téarma ginearálta a úsáidtear chun níos mó ná cineál amháin ábhair lámhscríbhíne a ainmniú. • Bailiúchán doiciméad pearsanta nó teaghlaigh; páipéir phearsanta.
páipéir phearsanta	Doiciméid a chruthaigh nó a fuair duine aonair, nó a bhfuair duine aonair seilbh orthu, i gcúrsa a ghnóthaí/gnóthaí.
plean comhad	Scéim aicmiúcháin trína ndéantar tuairisc i dtaobh cineálacha éagsúla comhad a choinnítear in oifig, i dtaobh conas a shainaithítear iad, i dtaobh cén áit inar ceart iad a stóráil, i dtaobh conas is ceart iad a innéacsú ar mhaithe lena n-aisghabháil, agus i dtaobh tagairt do chur de láimh ceadaithe i ndail le gach comhad ar leith.
plean tubaiste	Beartais, nósanna imeachta agus faisnéis trína gcinntear na gníomhaíochtaí cuí chun téarnamh a dhéanamh ón tionchar a imríonn cur isteach gan choinne ar oibríochtaí, cibé acu tubaiste nádúrtha nó tubaiste de dhéantús an duine, agus chun an tionchar sin a mhaolú.

polasaí	Plean foriomlán ardleibhéil, ina gcuimsítear sraith prionsabal, ina nglactar le haidhmeanna ginearálta de chuid na Roinne Stáit lena mbaineann, agus a úsáidtear chun cinntí a bhunú air.
respect des fonds	An prionsabal ar dá réir nach mór taifid duine, teaghlaigh nó comhlachta chorparáidigh a choinneáil le chéile ina n-ord bunaidh, más ann don ord sin agus má cothabháladh é, agus gan iad a mheascadh nó a chónascadh le taifid duine eile nó comhlachta chorparáidigh eile.
riail 20 bliain	Tréimhse dhúnta 20 bliain a chuirtear i bhfeidhm ar thaifid sula gcuirtear ar fáil don phobal iad. Is iondúil go mbaineann sé le comhthéacs oifigiúil/rialtais.
riail 30 bliain	Tréimhse dhúnta 30 bliain a chuirtear i bhfeidhm ar thaifid sula gcuirtear ar fáil don phobal iad. Is iondúil go mbaineann sé le comhthéacs oifigiúil/rialtais.
rialú fisiciúil	An rialú atá bunaithe ar na gnéithe fisiciúla na ndoiciméad (amhail formáid, cainníocht nó suíomh) atá á gcoinneáil i gcartlann. Ní gá go dtuigtear teideal dlíthiúil a bheith ann mar thoradh ar rialú fisiciúil.
rialú intleachtúil	An rialú a bhunaítear ar ábhar cartlainne trí fhaisnéis a sholáthar in áiseanna aimsithe maidir le stair úinéireachta, cur in eagar, comhdhéanamh, scóip, inneachar ó thaobh faisnéise de agus gaolmhaireachtaí inmheánacha agus seachtracha an ábhair lena mbaineann.
rialú údaráis	An próiseas a bhaineann leis an bhfoirm is fearr le haghaidh ceanteidil atá le húsáid i gcatalóg, amhail ainm dílis nó ábhar, agus á chinntiú go n-úsáidtear na ceanteidil sin i ngach catalóg.
rian iniúchta	<ul style="list-style-type: none"> •Faisnéis atá ann i dtaifid chun rianú a dhéanamh ar idirbheart ó thús go deireadh, rud a fhágann gur féidir athbhreithniú a dhéanamh i dtaobh ar cuireadh an t-idirbheart i gcrích de réir beartais iomchuí agus caighdeáin iomchuí. •Doiciméad (doiciméid) ina luaitear na hidirghníomhaíochtaí go léir leis na taifid laistigh de chóras leictreonach ina ndéantar aon rochtain ar an gcóras a thaifeadadh de réir mar a tharlaíonn sí.
ríomhphost a chur/sheoladh (briathar); ríomhphost (ainmfhocal)	Teachtaireachtaí, a gcuid meiteashonraí, agus ceangaltáin b'fhéidir, a tharchur ar ghréasáin chumarsáide.
rochtain	An cumas chun úsáid a bhaint as ábhar ó chnuasach aon fhoinse nó ó bhailiúchán, faoi réir rialacha agus coinníollacha.
roghnú	An próiseas a bhaineann le sainathint ábhar atá le buanchoimeád mar gheall ar a luach marthanach, go háirithe na hábhair sin atá le haistriú go fisiciúil chuig cartlann.
saintréith thaifid	Saintréith sainmhínitheach de chuid taifid nó eilimint taifid (e.g. ainm an údair).
sampláil	An próiseas a bhaineann le míreanna a roghnú as bailiúchán chun léiriú a thabhairt ar an mbailiúchán ina iomláine.

saolré	Múnla bainistithe taifead agus eolaíochta cartlainne trína léirítear saintréithe saolré taifid ón tráth a chruthaítear nó a fhaightear é go dtí tráth a dhiúscartha deiridh nó a chaomhnú bhuan.
scanadh siarghabhálach	Digitíú taifead a bhí i bhformáid pháipéir ar dtús agus iad a thógáil isteach i gcóras bainistithe doiciméad leictreonach.
sceideal coimeádta agus diúscartha	Doiciméad cuimsitheach ina sainithnítear agus ina dtuairiscítear taifid eagraíochta, ar leibhéal sraithe de ghnáth, agus léiriú á thabhairt ar an bhfad ama ar lena linn is ceart gach sraith a choimeád agus ar an tráth ar ceart í a chur i mbuanchoimeád seasta mar ábhar cartlainne nó a scriosadh.
scéim aicmiúcháin	Plean i leith sainaitheant chórasach agus eagrú córasach gníomhaíochtaí agus taifead gnó ina gcatagóirí de réir gnáis, modhanna agus rialacha nós imeachta atá struchtúrtha go loighiciúil.
scéimre meiteashonraí	Creat lena ndéantar sraith caighdeánach eilimintí meiteashonraí agus a n-idirghaolmhaireachtaí a shonrú agus a thuairisciú, ar eilimintí agus idirghaolmhaireachtaí iad nach mór iad a thairgeadh d'fhonn sainithne taifead agus barántúlacht taifead a chinntiú. Soláthraíonn scéimrí comhréir fhoirmiúil (nó struchtúr foirmiúil) agus séimeantaic (nó sainmhínte) le haghaidh na n-eilimintí meiteashonraí.
scóip agus ábhar	Tuairisc fairsingithe ar thréithe na n-ábhar a bhfuil tuairisc déanta orthu, ar na feidhmeanna agus na gníomhaíochtaí a úsáideadh chun iad a thairgeadh, agus ar na cineálacha faisnéise atá iontu.
séala	<ul style="list-style-type: none"> Dísle/maitrís, déanta as miotal de ghnáth, agus é/í greanta <i>intaglio</i> in éineacht leis an bhfeiste nó leis an dearadh, rud a úsáidtear chun séala a thairgeadh trí bhrú a chur i bhfeidhm. Is féidir dearadh ar aon taobh amháin a bheith i gceist le díslí nó is féidir péirí a bheith ann d'fhonn dearthaí neamhchosúla a thairgeadh go comhuaineach i ngach séala ar leith. Giota céarach, luaidhe nó ábhair eile a bhfuil imprisean rilífe déanta air ó shéala, agus é greamaithe de dhoiciméad, nó curtha i gceangal le héadan an doiciméid, rud a d'fhóin mar mhodh fíordheimhnithe i dtosach báire; úsáidtear é freisin chun doiciméad a dhúnadh.
sealbhú (próiseas); sealbhúchán (toradh)	An próiseas faoina nglactar seilbh ar thaifid ó fhoinse ar bith trí thaisceadh, bronnadh nó ceannachán, nó an cnuasach taifead a nglactar seilbh air ar an gcaoi sin. Féach <i>forshealbhú</i>
síniú	Ainm, inisealacha nó marc sainiúil eile a úsáideann duine aonair.

slabhra coimeáda	Doiciméad nó rian páipéir ina dtaispeántar an tsraith oifigí nó daoine a raibh urghabháil, seilbh, smacht, aistriú, anailís agus diúscairt na fianaise fisiciúla agus leictreonaí acu.
sláine sonraí	Gan sonraí a bheith modhnaithe d'aon ghnó nó de thaisme gan údarú cuí.
sláine taifid	Cáilíocht a fhágann go bhfuil sé iomlán agus gan athrú mar thoradh ar chailleadh, cur isteach nó éilliú.
sonraí	Fíorais, smaointe nó píosaí scoite faisnéise, go háirithe nuair atá an t-ábhar sin san fhoirm a bailíodh ar dtús gan anailísiú.
sraith	Doiciméid atá curtha in eagar de réir córas comhdúcháin nó a chothabháiltear mar aonad ó tharla go leanann siad as an bpróiseas céanna carntha nó comhdaithe, nó as an ngníomhaíocht chéanna; ó tharla go bhfuil foirm ar leith acu; nó ó tharla go bhfuil gaolmhaireacht eile ann a éiríonn as an tslí inar cruthaíodh, ina bhfuarthas nó inar úsáideadh iad. Tugtar sraith taifead ar shraith freisin.
stádas rochtana	Eolas maidir leis an ábhar a bheith oscailte, oscailte i bpáirt nó gan rochtain a bheith air.
stair choimeáda	An tsraith oifigí nó daoine a raibh an cnuasach doiciméad á choimeád acu ó uair a chruthaithe go dtí gur ghlac taisclann chartlainne nó lámhscríbhinní seilbh air.
stair úinéireachta	Faisnéis maidir le tionscnamh, coimeád agus úinéireacht taifid (taifead).
stampa ama digiteach	Comhad dénrtha arna cheangal le taifead a thugann le fios an t-am ar tharla teagmhas, cosúil le cruthú, fáil, léamh, leasú nó scrios.
suim sheiceála	Sonra beag is ea suim sheiceála a dhíorthaítear ó bhloc sonraí digiteacha chun críche earráidí a d'fhéadfadh a bheith tugtha isteach le linn dó a bheith á aistriú nó a stóráil a bhrath. Baintear úsáid as suimeanna seiceála astu féin go minic chun sláine sonraí a fhíorú acu ní bhítear ag brath orthu chun barántúlacht sonraí a fhíorú.
suíomh	Suíomh fisiciúil na sealúchas go léir sa taisclann
taifead	Faisnéis arna cruthú, fáil agus cothabháil mar fhianaise agus faisnéis ag eagraíocht nó ag duine de bhun oibleagáidí dlíthiúla nó le linn gnó a sheoladh.
taifead analógach	Doiciméad analógach a chaitear leis agus a bhainistítear mar thaifead.
taifead barántúil	Taifead ar léir ina leith gurb ionann é agus an méid a airbheartaítear ina leith agus go bhfuil sé saor ó chrioscaíl nó ó éilliú.
taifead digiteach	Taifead i bhfoirm leictreonach.
taifead digithinte	Taifead bunaidh a cruthaíodh i bhformáid dhigiteach.

taifead dinimiciúil	<ul style="list-style-type: none"> •Doiciméad a n-áirítear leis ábhar arna thógáil ó fhoinsí seachtracha a mbíonn athruithe ag teacht air de réir mar a athraíonn na foinsí seachtracha sin. •Doiciméad, go háirithe leathanach gréasáin, a dtagann athrú air trí idirbhearta tréimhsiúla idir an cliant agus an freastalaí.
taifead forshealbhúcháin	Foirm nó logleabhar ina ndéantar achoimre ar na téarmaí agus coinníollacha a bhaineann le taifid a thaisceadh le hinstiúid.
taifead leathghníomhach	Taifead nach bhfuil gá leis a thuilleadh chun an gníomh ar ina leith a cruthaíodh é a chur i gcrích ach a bhfuil gá leis le go bhféadfaidh cruthaitheoir an taifid úsáid a bhaint as mar ábhar tagartha.
taifead leathreatha	Féach taifead leathghníomhach .
taifead leictreonach	Taifead a stóráiltear go huathoibríoch, beag beann ar na meáin atá i gceist nó gan spleáchas ar an bhformáid bhunaidh inar cruthaíodh é, seachas é a bheith stóráilte i gcóip chrua (i.e. ar pháipéar).
taifead meaisín-inléite / taifead inléite ag meaisín	Taifid atá ann i meán nó i bhformáid a bhfuil gá le feiste mheicniúil chun iad a dhéanamh intuigthe do dhaoine.
taifead neamhghníomhach	Taifead nach bhfuil gá leis a thuilleadh chun gnó reatha a sheoladh ach ar taifead é atá á bhuanchoimeád go dtí go sroicheann sé deireadh a thréimhse coimeáda.
taifead neamhreatha	Taifid nach n-úsáidtear a thuilleadh i gcúrsa laethúil gnó ach ar taifid iad a bhuanchoimeádtar agus a úsáidtear ó thráth go chéile ar mhaithe le cuspoirí dlí, staire nó oibríochta. Féach freisin: taifid reatha , taifid leathreatha .
taifead reatha	Taifid a úsáidtear go rialta chun críche sheoladh an ghnó reatha; taifid ghníomhacha.
taifead ríthábhachtach	Taifid atá fíorthábhachtach maidir le leanúnachas gnó i gcásanna éigeandála nó tar éis tubaiste.
taifead sealadach	Taifead nach bhfuil ach luach gearrthéarmach aige ar féidir é a scriosadh láithreach nó tar éis tréimhse ama shonraithe.
taifead tacaíochta	Taifid nach gá iad a dhéanamh ach a chruthaítear chun doiciméadú agus míniú a chur ar fáil maidir le gníomh éigin.
taifead údaráis	Iontráil i gcomhad údaráis a bhfuil eolas ann faoin bhfoirm inmhianaithe d’ainm nó teideal ábhair.
taisclann	Féach taisclann chartlainne
taisclann chartlainne	Áit ina dtaisctear taifid chartlainne.
teanga mharcála	Teanga ionchódaithe atá inphróiseáilte ag ríomhaire, mar aon lena rialacha gaolmhara, ar féidir í a úsáid chun doiciméid atá oiriúnach do SGML a mharcáil nó a chlibeáil. Baintear úsáid aisti chun struchtúr loighciúil, leagan amach, modh taispeána agus stíl na ndoiciméad sin a léiriú.

Teanga Chaighdeánach Mharcála Ghinearálaithe, SGML	Meitheanga chaighdeánach idirnáisiúnta (ISO 8879) arna húsáid chun tacair clibeanna a shainmhíniú le go n-aithneoidh feidhmchláir próiseála faisnéise an ceangal idir inneachar agus struchtúr doiciméid.
Teanga Mharcála Inbheisithe (XML)	Formáid uilechoiteann le haghaidh doiciméid agus sonraí struchtúrtha ar an Idirlíon, ar formáid í lena ngabhann acmhainneacht chun laghdú a dhéanamh ar chuid mhór de na fadhbanna idir-inoibritheachta a bhaineann le comhroinnt doiciméad agus sonraí.
teideal	Focal nó frása trína sainaitheann aonad tuairiscithe.
tiontú	Próiseas athraithe taifead ó mheán áirithe amháin go meán eile nó ó fhoráid áirithe amháin go formáid eile.
toimhde barántúlachta	Tátal maidir le taifead a bheith barántúil, ar tátal é a dhéantar ar bhonn fíorais atá ar eolas faoin modh inar cruthaíodh agus inar cothabháladh an taifead lena mbaineann.
treoir / treoirleabhar	Tuairisc leathan ar na sealúchais atá ag cartlann amháin nó níos mó, ar tuairisc í a bhaineann le leibhéal bailiúcháin de ghnáth.
treoir théamach	Áis aimsithe a chuireann síos ar bhailiúcháin taisclainne amháin cartlainne agus/nó lámhscríbhinní a bhaineann le hábhair, tréimhsí nó limistéir gheografacha faoi leith nó le cineálacha nó catagóirí sainiúla doiciméad. Is iondúil go dtagraítear do threoir den chineál seo mar threoir théamach nó treoir ábhair.
tuairisc	Féach tuairisc chartlainne .
tuairisc chartlainne (Toradh) / tuairisc a dhéanamh ar chartlann (Próiseas);	<ul style="list-style-type: none"> •An próiseas a bhaineann le taifead nó bailiúchán taifead a anailísiú agus a eagrú agus le mionsonraí faoi na gnéithe foirmiúla díobh a thaifeadadh, is é sin, gnéithe amhail cruthaitheoir, teideal, dátaí, méid agus inneachar, d'fhonn sainaitheint agus bainistiú an tsaothair a éascú agus d'fhonn tuiscint ar an saothar a éascú. •Toradh a leithéid de phróiseas.
tuairisc il-leibhéal	Áis aimsithe nó uirlis eile rochtana ina gcuimsítear tuairiscí idirghaolmhara ar leithligh ar an taifead iomlán nó ar chodanna de, agus ina léirítear ordlathas na n-ábhar atá á dtuairisciú.
tuairisc leibhéal míre	An t-aonad cartlainne is lú nach féidir aon roinnt intleachtúil eile a dhéanamh air (e.g. litir, meamram, tuairisc, nó grianghraf), agus a ndéantar tuairisc ansin air.
uimhir forshealbhucháin	An uimhir uathúil nó an cód uathúil a shanntar chun forshealbhucháin a shainaitheint go buan.
urraim don ord bunaidh	An príonsabal ar dá réir is ceart taifid de thionscnamh aonair a choimeád de réir an leagain amach a bhunaigh an cruthaitheoir, lena n-áirítear uimhreacha tagartha, d'fhonn gaolmhaireachtaí atá ann cheana féin, mar aon le suntasacht fhianaiseach agus úsáideacht áiseanna aimsithe an chruthaitheora, a bhuanchoimeád.

XML (Teanga Mharcála Inbheisithe)	Sonraíocht ilfheidhmeach maidir le teangacha saincheaptha, trasardáin, téacsbhunaithe, marcála a chruthú a úsáidtear chun doiciméid a ionchódú agus chun sonraí a shrathú; foshraith den Teanga Chaighdeánach Mharcála Ghinearálaithe (SGML), lena ngabhann úsáid agus dearadh atá comhchosúil le Teanga Mharcála Hipirtéacs (HTML) ach ina n-úsáidtear clibeanna marcála atá insainithe ag an úsáideoir agus a léiríonn an struchtúr loighiciúil, de bhreis ar shonraíochtaí taispeána na n-eilimintí sonraí.
--	--